

SARNIÇ

Sait Faik Abasıyanık

HECE YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Önsöz /	7
Sarnıç /	11
Kalorifer ve Bahar /	17
Beyaz Altın /	27
Bir Karpuz Sergisi /	37
Mavnalar /	43
Gece İşi /	47
Hancının Karısı /	53
Loğusa /	57
Ormanda Uyku /	65
Kim Kime /	73
Park /	79
Gaz Sobası /	87
Plaj İnsanları /	95
Davut'un Anası /	103
Grenoble'da İtalyan Mahallesi /	109
Marsilya Limanı /	113

ÖNSÖZ

Sait Faik Abasıyanık (1906–1954), Türk hikâyeciliğinin zirve şahsiyetlerindedir. Lise yıllarında başlayan edebiyat hevesini bir tutkuya dönüştüren ve yaşamı boyunca yazma arzusunu yitirmeyen Sait Faik, kısa denilebilecek hayatında pek çok eser kaleme almıştır. Onun lise yıllarında “İpekli Mendil” ve “Zemberek” ile başlayan yolculuğu, devrin süreli yayınlarında devam etmiş; otuzların ortalarında o da her genç yazar gibi yazdıklarını kitaplaştırmamanın peşine düşmüştür. Yazar, 1936’da ilk kitabı *Semaver*’i yayımlamasının ardından üç yıl sonra çoğu dönemin süreli yayımlarında yayımlanan hikâyelerini *Sarnıç* adıyla bir araya getirmiştir.

Sait Faik’in dil, yapı ve üslup açısından ilk dönem eserleri arasında yer alan *Sarnıç*’ta yazar, belirli bir dünya görüşüne bağlı kalmadan, sıradan görünen insanın kendi dünyasındaki büyük yaşantıları anlatmaktadır. O, insanın ayakta kalma çabasını anlatmaya değer bulur; psikolojik unsurlar yerine davranış ve diyaloglarla insanı görünür hâle getirme isteğindedir. Yazarın İstanbul ve Bursa’da geçen gençlik yıllarının izlerini taşıyan, yer yer otobiyografik unsurların belirdiği bu hikâyelerde yazarın hikâye tekniği açısından farklılıklar denediğini de göstermektedir.

İlk baskısı 1939’da Çığır Kitabevi tarafından yapılan *Sarnıç*’ın Sait Faik hayattayken yapılan ikinci baskısı 1950’de Varlık Yayınları tarafından yayımlanmıştır. Bu edisyonda, yazarın elinden çıkan son baskı esas alınmış, hikâyeler; ilk yayımlandıkları süreli yayınlar ve ilk baskı ile karşılaştırılmıştır. Tespit edilen farklar, dipnotlarla gösterilmiştir. Yazım ve noktalama hususunda günümüz imla ve kurallarına uyulmakla birlikte yazarın yerel söyleyişleri koruduğu kısımlarda orijinal yapı korunmuştur.

Bir yazarın yazın dünyasındaki geçirdiği değişimi, eserlerinin art zamanlı değerlendirilmesi kadar eser baskılarında görölen farklılıklar da göstermektedir. Sait Faik'in dergilerdeki hikâyelerinin kitaplaşma sürecinde geçirdiği dönüşüm de yazarın çağına uygun bir söz dağarcığı kullanma ve durulaşma kaygısının bir göstergesidir. Kitap boyunca var olan dipnotlarda göröleceğı üzere Sait Faik, sözcük seçiminde çağının dil tercihlerine uyum göstererek kimi sözcükleri değiştirmiş; bir ek ya da sözcüğü çıkardığı gibi büyük bir paragrafı da hikâyesinden kaldırmıştır.

Çaędař Türk hikâyesinin gelişmesine dergileri ve yayınlarıyla büyük katkı veren Hece Yayınları, Sait Faik'in hikâyeciliğindeki değişimi gösteren bu edisyon kritiğı yayımlayarak da büyük bir hizmet sunmuştur. Başta herhangi bir maddi kaygı gütmenden bu işi üstlenen Sayın Ömer Faruk Ergezen Bey'e ve yayın dizisinin editörlüğünü yürüten Sayın Dr. İbrahim Demirci'ye çok teşekkür ederim.

Doç.Dr. Koray Üstün

SARNIÇ¹

Dağın eteğine² beyaz minareleriyle sarılmış bu şehrin lisesi, zaman geçtikçe daha canlı, daha berrak hatıralarla bize döner³, bizi tekrardan içine alır. Biz, herhangi bir sınıftık⁴. Herhangi bir son sınıf olduk.  n avlusu, aynı zamanda burunları, kolları kırık heykellerle süslü bir müze bahçesi*, ancak son sınıf talebeleriyle muallimlerin gezindiği bir yer olan liseyi, bir gün ardımıza dönüp bakmadan başkalarına bıraktık. Bir daha buraya ömrümüzün sonuna kadar talebe olarak giremeyeceğimizi bile bile. Bu müthiş bir şeydi!* Biz ne kadar seviniyorduk! Sanıyor-duk ki, mütemadiyen bir güzel şeyi geride bırakacak*, bir daha ona s r nemeyecek, onun içine giremeyecek* bir anı bir daha yaşayamayacaktık.

Önümüzde hayat⁴ her gün bir başka uykuya yatıp bir başka

¹ İlk yayın: "Bir Mektep Arkadaşı" adıyla, *Varlık*.15.01.1937.

² Dergide "eteğinde"

³ Yıldız ile işaretli yerlerde, dergi nüshasında "ve" bağlacı vardır.

⁴ Devamında řu cümle vardır: "Her gün bir başka cilde gösterecek."

rüya göreceğiz. Hâlbuki zaman -ağır ağır bizimle beraber akan nehir- bir göle varıyordu*. Bu gölde artık biz akımıyorduk. Dalgalanıyorduk. Yahut bana öyle geliyordu. Çoğumuz evlenmiştik. Birbirimizi liseden beri bırakmayan dört arkadaş hepimiz birer kız almıştık. Aynı mahallede oturuyorduk, aynı yolları tepiyor, evimize varıyor*, aynı kadını her akşam daha fazla sevmeye çalışıyorduk. Aynı mezarlık karşımızdaydı*. Seneler böyle geçtiği hâlde aynı sarışın, esmer, ayakları çıplak çocuklar hiç büyümeden aynı⁵ servi ağaçlarına tırmanmaya çalışıyorlar, aynı ölülerin taşları arkasında saklambaç oynuyorlardı. Birdenbire her şeyin bir saniyede duruverdiğini görmüştük. Daireden evimize, ticarethanemizden fakirhanemize iki arkadaş döndüğümüz günlerde bir mahalle mescidindeki iptidai mektebini, bahçesinde bir Roma belediye reisinin burunsuz heykeli dikili lisemizi, İstanbul'u, Darülfünun'u, bir iki Darülmuallimat kızını hatırlar ve bu kadar süratle geçmiş bir zamanın hesabını tutardık. Arkadaşım:

- Hatırlar mısın? derdi. İptidai mektebimiz Kirazlı Mescit'ti. Bir gün Şeker Hoca dersteydi. Bizim Şükrü, minareye sabahleyin kimse görmeden çıkmış ve paldır küldür iki teneke devirmişti. Hocayla beraber sokağa nasıl fırladığımızı hatırlamaz mısın?

- Hatırlamaz olur muyum? Hatırlamaz olur muyum?

- Şeker Hoca mektebin karşısına dikilmiş, biz arkasında... O bir şeyler mırıldanır, sûreler okurken birden Şükrü, mektep kapısında, elinde tenekeler gözüküvermişti.

-Ya! Ya! Ama⁶ iyi adamdı!.. Şükrü'ye ceza bile vermemişti. Saçlarını çeker gibi okşamış, "Yaramaz," demişti, "bir daha yapma emi! Bizi korkuttun."

Bu sözlere⁷ ikimizin de gözü⁸ yaşarardı.

Niçin? Sanki o günler şimdiki kadar güzel miydi? Acaba o günler de bugünküler kadar durgun değil miydi? Her gün, her saat aynı hocayı görmez miydik? Senelerce aynı mektebin eşğini

⁵ İlk yayın: "yeni"

⁶ Dergide "Fakat"

⁷ Dergide "Bu sözlere" yerine, "Ve" vardır.

⁸ Dergide "gözümüz"

aşındırmamış mıydık? Aynı mahalle imamının sesini, minarenden, aynı saatlerde duymaz mıydık?

Evimizin arkasında⁹ bir türbe vardı. İçerde kandil yanar¹⁰, yeşil sandukaların içinde kocaman, minare boylu ölüler yatardı. Ölülerin kocaman kavukları vardı. Bir odanın içinde karıkoca yatarlardı. Ve bir kandili her akşam beyaz sarıklı bir ihtiyar yakardı.

Kış geceleri dar sokaklar birbirine yapışır, bir ölü aydınlık sokaklara siner; yalnız türbenin içinden ılık bir ahiret ve sakin ölüm havası eserdi. Sokaklarda çıt yoktu. Sonra birdenbire insanlar yatsıdan dönerlerdi. Keskin bir öksürük sesi duyardık. Kulak verirdik. Karıları bir lastik ezer; odada beyaz başörtülü, rastıklı bir taze bir sakız patlatırdı. Benim bir ablam vardı. Davut'un bir büyük ağabeyi vardı.* Biz Davut'la beraber ağabeyinin bizim evin erik ağacında saatlerce beklediğini, karın üzerine iki karış yağdığını, ders çalıştığımız odada ışığı söndürerek, birbirimize sokularak, nefes almadan rüya görür ve hiçbir şey anlamaz,* birçok şeyler sezer gibi seyretmemiş miydik?* O Davut kimdi? Kimin çocuğuydu? Niçin onu hatırladıkça içimde bir şeylerin sökülüp koptuğunu,* başımın birdenbire dönüp bir müddet sustuğunu duyuyorum. Bu Davut kimdi? Kaçınıcı sınıfta iptidaiyi bıraktı?* Üzerine iki karış kar yağın delikanlı, acaba ablamı Davut'un söylediği gibi hakikaten öptü mü? Ablamın duru beyaz yanaklarını bu elleri, kafası, saçları ve ensesi büyük delikanlının, beyaz köklü kocaman dişleri gözüken ince dudaklı, geniş ağzı tükürükledi mi? Ve Sonra benim o duru beyaz renkli, iki kaşı birbirine değen etli dudaklı ablam ne oldu? Bu şimdi bazan evinin önünden geçtikçe uğradığım kocaman memeli bir hâkim karısı olan kadın, benim uzun ve kardan bacaklı ablam mıdır?

Harp zamanında idik... Anam bir sabah ekmeğin üstüne belli belirsiz tereyağı sürmüştü. Bütün ömrümce bol tereyağları sürülmüş ekmek yedim. Fakat o günkü tereyağının sevincini

⁹ Dergide "karşısında"

¹⁰ Bu üç kelime, dergide şöyle düzenlenmiştir: "Kandil yanardı. İçeride..."

duyamadım. Gün¹¹ oldu ki, halkla bu çarşıları, sefil dükkânları, pis aşçıları¹² ve tezgâhları dolduran halkla aram bir uçurum gibi açıldı. Kocaman kahvelerde kravatları düzgün, boğazları tok gençlerle bilardo oynadım. Öyle lokantalarda yemek yedim ki, bir öğle yemeği parasıyla beş kişi bir hafta doyardı. O tiyatrolarda, o koltuklarda oturdum ki, etrafımda beyaz kadınlar dünyanın en kokulu lavantasını sürmüşler,* erkeklerinin yüzlerinde bir tek kıl yoktu. Herkes, her şey pırıl pırıldı. Ama neden¹³ her zaman küçük, mütevazı köşeler aradım! Dostlarımı, en sevdiklerimi bu çarşı içlerinin kara çocuklarından seçtim. Bir tiyatronun galerisinde tanıştığım birisi, en iyi arkadaşım oldu. Bir tezgahta tülbent dokuyan narin bir kıza âşık oldum. Onun ayaklarını ellerimin içine aldım. Onu paltomun içine saklayarak kış geceleri تنها sokaklarda yürüdüğüm zaman saadeti, ilk defa vücuduma bir 36,5 derece hararetle sindirdiğimi hissettim.* En çok zevki¹⁴ kasabanın bayram yerlerinden, halkın tatil günleri serpiildiği çayırıklardan aldım. Kayalara, dağlara, baharın ve yabani kokuların rüzgârla beraber dolaştığı tepelere tırmanıp küçük çoban çocuklarıyla konuştum. Bir keçi kokusu sarmış ağaçlarda çobanlarla arkadaş oldum. Dert dinledim. Onların sefaletiyle kederlendim. Saadetleriyle coştum. Her umumi ve herkese açık yol, aşçı dükkânı, bahçe, kır benim oldu. İnkaya yollarının rengini ezberledim. Gölge görmeyen yollar benim gölgemle doldu.

Köylülerle beraber demir parmaklıklara asılıp içkili belediye bahçesinin içinden saz dinledim. Açık yerlerde oynanan sinemaları parasız seyredenlerle yaz günleri birbirimizi ittik.

Mahalle kahvesinde yirmi lira maaşlı posta müvezzileri, balıkçılar, dolsuz mütekaitler, zebun ve sessiz kahvecilerle altı kol iskambil oynadım. Dünya benimdi!

Yine öyle zaman oldu ki, bir partiden insanlar, öteki taraftan olanları yağlı iplere geçirdiler. Her ikisine de acıdım.¹⁵ Vurulanla

¹¹ Dergide "Günler"

¹² Dergide "pis aşçıları, kocaman meyvalıkları, istasyonları, kışları, çarşıları"

¹³ Dergide "fakat niçin"

¹⁴ Dergide "zevki" yoktur.

¹⁵ Dergide "Her ikisine de acıdım. Her ikisine de gözyaşı döktüm."

vurulduğum, ölenle öldüğüm günler oldu.

Kimdim, neydim, kimi seviyordum?

Her barınacak, her çorbası tüten, her sobası yanan evde bir kederin, bir bilinmez yarının korkusunu gördüm. Hatırlarım: Günlerden bir gün, dünyanın en¹⁶ şehvetperest insanı olmuştum. Ne görsem almak¹⁷, neye baksam kucaklamak, ısırarak, sevmek, koklamak, neyi sevsem kıskanmak, başkalarına koklatmamak isterdim. O zaman sarhoş olmaya giderdim. Durmadan¹⁸ içerdim.* İçtiğim zaman her şey güzeldi. Her şeyi kucağıma alabilirdim. Her şeyi ısıtabilirdim! Bu, yalnız bir hayvani his miydi? Yoksa bunun gerisinde saklı açık bir insanlık sevgisi var mıydı?¹⁹ Beni idare edemeyen neydi? Bu dünya insan için kâfiydi. Bu dünyada insan en güzel, en büyük, en bahtiyar olacak mahlûktu. O hâlde, niçin sokakta çıplak çocuklar, aç gezenler, işsiz delikanlılar, titreyen köylüler, yalnız namazlarını ve torunlarını seven ihtiyaçlar vardı?

Mütemadiyen sual sorup hiçbir cevap almadan evime döndüğüm akşamların birinde karımı oturmuş ağlar buldum.

– Karı, dedim. Ocağın mı yanmaz? Çorbanı mı tütmez? Başında ağrı mı var? Hasta mısın? Ne ağlayıp durursun?²⁰

– Efendi! Sayende, dedi, hiçbir eksiğim, gediğim yok... Ne açım ne açığım, hâlime şükrederim. Ama kürklü mantom yokmuş. Baloya gitmezmişim. Haftada bir defacık sinemaya da gidemiyormuşum. Bunların ziyanı yok!..

– Öyleyse nedir? dedim. Derdin ne Fitnat?..

– Anamı babamı göreceğim geldi, dedi.

Karım, vakti hâlî olduğukça yerinde İstanbullu babasını görme-yi gideli tam bir sene oldu. Dönmedi. Babası bana birkaç satır yazdı:

“Muhterem damadım,

¹⁶ Dergide “en meşhur”

¹⁷ Dergide “akmak”

¹⁸ Dergide ve ilk baskıda “mütemadiyen”

¹⁹ Dergide “İdare edilemiyor muydum?” cümlesi de vardır.

²⁰ Dergide “duruyorsun?”

Rızam olmaksızın sana varan sevgili kızım bana avdet etti. Çektiği sefaleti anlattı. Hatırıma şu darbimesel geliyor: “Kendi geçememiş, kuyruğuna da kabak bağlamış.” Şimdilik karını göndermiyorum. Boşanmak istersen avukatım gelip seni görecektir. İstemezsen ben gelip seni göreceğim. Bâki selam.”

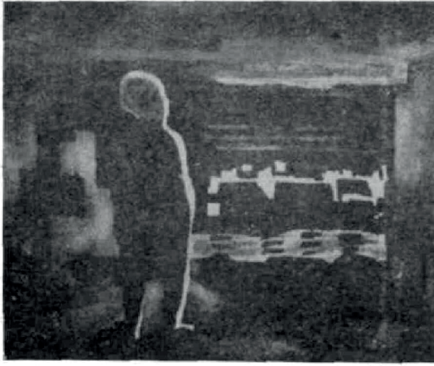
Onun beni görmemesi için, dünyada yapmayacağım hiçbir şey yoktur.

Dünya²¹ birdenbire değişivermişti. Artık ne lise hayatı ne geçmiş arkadaşlıkların sarhoş edici hatıraları ne de Kirazlı Mes-cit'teki iptidai mektebi kalmıştı.

Şimdi uzun boylu, ipince bir İstanbul kızını boş bir odada, yağın kara bakarak, hatırlıyor; kimseye anlatamayacağım, gizli, egoist bir hayatı yeniden yaşayarak sac sobaya bir iki odun daha atıyor; kurumuş hatıralar sarnıcına gizli, bilinmez bir membadan akan şarıl şarıl su sesleri duyuyorum.* Bu son hatıraların sonuna kadar idareye çalışıyorum.

²¹ Dergide “Hayat”

KALORİFER VE BAHAR¹

Refik EPİKMAN — Hikâye Deseni

Şehrin şimali ile şarkı arasında² surlar... Surların üstünde ve etrafında³ sefil kulübeler, bostanlar⁴, kenar mahalleler... Kenar mahallelerin merkezde konuşulan dile⁵ göre yayık telaffuzlu kızları, çamurlu yüzlü, bazan da fazla zeki çocukları vardır.

İnsan isimleri çoğunca⁶, anadan doğar doğmaz takılan manasız isimler değildir. İnsanlar buralarda dal, hıyar, çukur, göbek, lahana gibi sebze ve meyve isimleriyle;⁷ katır, barbunya, zargana, kunduz gibi hayvan adlarıyla yahut da yüzünün, karakterinin bir tarafını

¹ İlk baskıda “Kalörifer” şeklindedir. Dergi nüshasında hikâye “Kalorifer” ve “Bahar” başlıklı iki bölüme ayrılmıştır. İlk baskı: *Ağaç*, 21.03.1936). Hikâye, Sait Faik Adalı imzasıyla basılmış, yazar bu durumdan hoşnut olmadığını mektuplarında ifade etmiştir.

² Dergide: “arasındaki”

³ Bu dört kelime dergide yoktur.

⁴ Dergide virgül yerine “ve” vardır.

⁵ Dergide ve ilk baskıda “lisan ile”

⁶ Dergide ve ilk baskıda “ekseriya”

⁷ Dergide noktalı virgül yerine “yahut” vardır.

bildiren, baldudak, cambaz, kılı, köse, sulu gibi isimlerle çağırırlar.

Bu mahallelerden şehrin merkezine gitmek, İstanbul'dan Ankara'ya gidip gelmekten zordur! İnsanlar birbirini burada, Ahmet, Mehmet, Apostol, Yorgi, Avram, Şalom diye çağırma-dıkları için kimin Müslüman, kimin Hıristiyan, kimin Yahudi olduğu da pek belli olmaz. Her üç lisanın kolay, bitaraf, zaruri parçalarını ve argosunu öğrenmiş olanlar da⁸ çoktur. Bazan bir Sarı Apostol, bir Sulu Avram'a Yahudice sataşır; bazan bir Barbunya Ahmet, Zargana Agop'a Ermenice dert yanardı. Sefil kulübelerin, ucu bucağı görünmez yangın yerlerinin ortasında işlenen her suç, o kenar mahallelerin sükûnetini özlemeye, uzletini sevmeye, sefaletini tetkik etmeye gelen bahtsız mütecessise⁹ karşı olduğu için fazla dedikodu yapılmaz; yalnız birkaç gün sur haricindeki kahvelerde oturan jandarmalar ve sonbaharda yaprak hıştırtılarına karşı Nat Pinkerton hikâyeleri okuyan polisler telaşa düşerdi. Sonra¹⁰ bir gün sarı yüzlü, korkak, aç bir delikanlının elleri kelepçeli, adaleleri gerilmiş, yüzü gülümser vaziyette götürüldüğü görülürdü. Hapishaneye buradan askere gider gibi gidilirdi. Kendi aralarında din farkı gözetmeksizin kız alıp veren¹¹ bu insanların başlıca düşmanı, daha doğrusu sevgilisi,¹² bir tepeye çıkıldığı zaman görülen, şehrin merkezidir. Orada kapkaranlık, soğuk geceleri ısıtan bir aydınlık vardı. Bu, bir uzak cümbüş veya yangın hissini verirdi. İnsan çamurlu yangın yerlerinde, ceketinin ceplerinden ellerini çıkarır, iradesizce bu ışığa doğru uzatırdı.

Kadınlar bu mahallede doğarlar, gene aynı mahallede fakat bir başka sefil kulübede ölürlerdi. Erkekler¹³ bu mahallede doğarlardı ama katiyen bu mahallede ölmezlerdi. Kimi hapishanede, kimi bir duvar dibinde, bir cami avlusunda, ne bileyim başka yerlerde, kendi doğdukları yerden başka yerlerde ölürlerdi.

Bu mahallede çocukların bazen başparmakları yoktu. Bu, çok

⁸ Dergide "onlarda"

⁹ Bu kelime dergide yoktur.

¹⁰ Dergide "Ve"

¹¹ Dergide "kız bile alıp veren"

¹² Dergide "başlıca düşman ve yahut sevgilisi"

¹³ Dergide "Erkeklerse"

hususî bir sanata şimdiden alışmaları için mahalle operatörleri tarafından yapılan bir ameliyat neticesiydi. Bazı çocukların ayakları¹⁴ yoktu. Topuğundan, bileğinden, baldırından, dizka-
pağından ve kasığından itibaren kopmuş ayaklı, mavi gözlü,
koşamamaktan doğan kinlerini tekrar tramvay ve otobüslerden
alan çocuklar.

Elektrik, benzin, kalorifer, telefon ve çini soba, hasretini
çekmedikleri şeylerdi. Fakat çıkmaz sokağa akşam karanlığında
düşen mavimsi şeyin; bir tramvay teli sürçmesinden doğan
bu masmavi masal aydınlığının, cin ışığının elektrik, sonra gene
tramvay altlarında homurdanan sesin, motor¹⁵ sesi olduğunu
biliyorlardı. Bazan kapısı açık bir yazıhanede bir başkasıyla
konuşur gibi tavırlar alan şişman adamın komik bir vaziyette,
bir acayip matrağı kulağına götürdüğünü ve bir acayip makineye
bir şeyler söylediğini görürlerdi. Hatta büyükler bile küçüklere,
bunun ne olduğunu sormaya cesaret edemezlerdi. Yalnız sur¹⁶
haricinde, büyük yoldaki direklerin vınlayışından¹⁷ anlarlardı ki,
şişman adamın sesi bir başka şişman adama aktarılmaktadır.

Bakın, kalorifer bu mahallelere nasıl tanıtıldı:

Bir gün mavi gözlü bir küçük çocuk, uzaktan aydınlığını ve
ebedî yangını seyrettiği şehrin merkezine gidecekti. Nasıl yaz
günü kış gününden daha uzunsa, kış gününün yolları da yaz
gününün yollarından daha uzundur. Çocuk, yol iz bilmiyordu.
Tramvay kuyrukları onu bir yerden alıp öteki yere götürüyor, bir
türlü ismini işittiği köprüye varamıyordu. Ondan ötesi kolaydı.
Bütün tramvay yolları oraya¹⁸ çıkardı. Çok merak ediyordu.
Orada, yazın kendisinden büyük arkadaşlarına mahalleyi bırak-
tıracak kadar mühim neler vardı? Kendisine göre orayı bina
etmişti bile. Binalar büyük, büyük, büyüktü. Muhayyesinin öte
tarafıysa o nispette küçüktü. Bir kör kandil vardır, bir de keskin
bir ampul ışığı.

¹⁴ Dergide “ayakları da”.

¹⁵ Dergide “elektrik”

¹⁶ Dergide “şehir”

¹⁷ Dergide “zangırdayışından”

¹⁸ Dergide “Roma’ya”